# 📋 דגם של חצר בית הספר ומקרא: סמלים שעוזרים למצוא את הדרך

כיתה ב' | 🌍 גאוגרפיה ומולדת | 45 דק' | מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

**מטרה מרכזית:** התלמידים/ות יתכננו סמלים פשוטים למקומות בחצר בית הספר, ימקמו אותם בדגם LEGO ויסבירו אותם במקרא, כך שזוג אחר יזהה לפחות 3 מתוך 4 סמלים בלי הסבר בעל פה.

**מטרות אופרטיביות:**

- התלמידים/ות יציינו כרטיסי מקומות בבית הספר לפי השימוש בהם (משחקים, לומדים, שותים, נכנסים ויוצאים) ויכתבו בטבלה מה עושים בכל מקום.
- התלמידים/ות יבנו בקבוצה חלק מדגם החצר על לוח LEGO וימקמו בו את המקומות לפי הסדר שלהם במציאות (מה ליד מה).
- התלמידים/ות ישרטטו סמל פשוט לכל אחד מארבעה מקומות (עץ, ברזייה, שער, ספסל) וישלימו מקרא שמסביר כל סמל.
- התלמידים/ות ינמקו מדוע סמל מסוים ברור יותר מאחר, ויסבירו מה קורה לקורא הדגם כשאין מקרא (סיבה ותוצאה).

**עיגון בתוכנית הלימודים:** מולדת, חברה ואזרחות – כיתה ב': הבית והסביבה הקרובה. בין הכישורים המוצעים בתוכנית: הכנת תרשים/דגם של הסביבה הקרובה וזיהוי התופעות הטבעיות והאנושיות בקרבת הבית. השיעור מיישם זאת בחצר בית הספר: מבט מלמעלה, דגם, סמל ומקרא, כחלק מפיתוח מיומנויות ההתמצאות במרחב.

> „ירכשו מיומנויות וכישורים מגוונים ובהם אלו הרלוונטיות להתמצאות והחקירה של המרחב"

מקור: משרד החינוך – תוכנית הלימודים מולדת, חברה ואזרחות (2021) – https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit%5CGeographya/HomelandSyllabus112021.pdf

**ידע קודם:** היכרות עם המקומות המרכזיים בחצר בית הספר (שער, ברזייה, מגרש, ספרייה). · מושגי מיקום: ליד, מאחורי, מול, בין, מימין, משמאל. · התנסות קודמת בבנייה בלבני LEGO ובעבודה בזוגות.

**מושגים:** דגם · סמל · מקרא · מבט מלמעלה · מיון לפי שימוש

**חומרים:** כרטיסיית החקר האישית של נעמי מועלם: "דגם של בית הספר ומקרא" (תחנת הדגם המכוון) – טבלת תצפיות ותיעוד, משימה 1 (גזרו ומיינו), משימה 2 (ציירו סמל), משימה 3 (השלימו מקרא), שאלות חקר וסיכום · לוחות ולבני LEGO ודמויות LEGO (לוח אחד לכל קבוצה + לוח הדגמה קטן שהמורה מכינה מראש עם לבנה אפורה ולבנה ירוקה) · כרטיסי מקומות (מגרש, מתקנים, ספרייה, כיתה, ברזייה, שער) · דפים ועפרונות צבעוניים; נייר עבה לסמלים; דבק נייר · מכונת חיתוך – בהפעלת המורה בלבד, לאחר השיעור · כרזת "איך יודעים שהסמל טוב?" (קריטריוני הצלחה בציורים פשוטים) תלויה על הלוח · תמונות מצולמות של מקומות בחצר ובנק סמלים מוכנים (לתמיכה)

**בטיחות:** בסיור: גבולות ברורים בחצר, נקודת מפגש קבועה ועבודה בזוגות. מכונת החיתוך מופעלת על ידי המורה בלבד, מחוץ לזמן עבודת התלמידים/ות. גזירת הכרטיסים במספריים בטיחותיים.

## הלימה: מטרה – פעילות – עדות

| מטרה | פעילות | עדות להשגה |
|---|---|---|
| מיון מקומות לפי שימוש | התנסות: סיור קצר בחצר וציור שלושה מקומות, ואחר כך מיון כרטיסי המקומות בזוגות (משימה 1 בכרטיסייה) והשלמת עמודת "מה עושים שם?" בטבלת התצפיות | משימה 1 ממוינת נכון בכרטיסייה; הסבר בעל פה של הזוג למורה: "שמנו את הברזייה ב'שותים' כי..." |
| בניית חלק מהדגם לפי הסדר במציאות | יישום: כל קבוצה בונה חלק אחר של החצר על לוח LEGO, והלוחות מחוברים לדגם אחד | תצפית המורה עם רשימת תיוג: השער בקצה, הברזייה ליד המגרש וכו' – כמו בחצר; הקבוצה מסבירה "מה ליד מה" |
| שרטוט סמלים והשלמת מקרא | המשגה: אני מדגימה – נעשה יחד – עכשיו לבד (משימות 2 ו-3 בכרטיסייה); יישום: הצבת הסמלים בדגם | משימות 2–3 בכרטיסייה; "מבחן החבר": זוג אחר מזהה לפחות 3 מתוך 4 סמלים בלי הסבר; כרטיס היציאה |
| נימוק בהירות סמל והסבר תפקיד המקרא | המשגה (שאלת הלבנה האפורה) וסגירה (שאלות חקר וסיכום 1–2 בכרטיסייה) | תשובה לשאלת חקר 1 ("איזה סמל הכי ברור? למה?") ונימוק בכרטיס היציאה |

## מהלך השיעור

| | |
|---|---|
| **1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם**<br>**5 דק'** | *להציג בעיה אמיתית, לאתר ידע קודם על מקומות בבית הספר ולנסח השערה.*<br>1. קוראת בקול את המכתב שבראש הכרטיסייה: "מחר מגיעה לכיתה ילדה חדשה..."<br>2. שואלת: "איך נעזור לה למצוא את הברזייה, הספרייה והשער בלי ללכת איתה לכל מקום?" ורושמת את הרעיונות על הלוח.<br>3. מבקשת השערה: "נשער: אילו מקומות ילד חדש צריך להכיר?" (שלב 1 במהלך החקר) – וכותבת את ההשערות בצד הלוח כדי לבדוק אותן בסוף השיעור.<br>4. מציגה את שאלת השיעור: "איך דגם וסמלים עוזרים לנו למצוא את הדרך בבית הספר?"<br><br>**התלמידים:** מקשיבים/ות למכתב, מציעים/ות רעיונות ומשערים/ות אילו מקומות חשובים לילד חדש.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: "נלך איתה", "נצייר לה", "נשים שלטים".<br>• תפיסה שגויה: "היא פשוט תשאל מישהו" ← תגובת המורה: "נכון, אפשר לשאול. ומה אם אין את מי לשאול, למשל ביום פתוח בערב? מה יעזור לה למצוא לבד?" |
| **2. התנסות**<br>**12 דק'** | *לצפות במקומות בחצר ולמיין אותם לפי השימוש בהם – לפני כל הגדרה.*<br>1. לפני היציאה: קובעת גבולות ונקודת מפגש, ומחלקת לכל זוג תפקידים: "אחד מצייר, אחד בודק שציירנו את המקום הנכון".<br>2. בחצר (4 דק'): "בחרו שלושה מקומות ושימו לב מה נמצא ליד כל מקום."<br>3. בכיתה (8 דק'): "גזרו את כרטיסי המקומות במשימה 1 ומיינו אותם: מה עושים בכל מקום?"<br>4. עוברת בין הזוגות ושואלת: "למה שמתם את המגרש כאן? אפשר לשים אותו גם בקבוצה אחרת?"<br><br>**התלמידים:** מסיירים/ות בזוגות, מציירים/ות שלושה מקומות ומציינים/ות מה נמצא לידם. · ממיינים/ות את כרטיסי המקומות לארבע הקבוצות (משחקים, לומדים, שותים, נכנסים ויוצאים) וכותבים/ות בטבלת התצפיות מה עושים בכל מקום.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: ברזייה – שותים; שער – נכנסים ויוצאים; ספרייה וכיתה – לומדים; מגרש ומתקנים – משחקים.<br>• תפיסה שגויה: "בספרייה משחקים, אז היא בקבוצת משחקים" ← תגובת המורה: "מה עושים בספרייה רוב הזמן? נמיין לפי השימוש העיקרי, ונכתוב הערה אם יש עוד שימוש."<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• "מקום אחד יכול להתאים לשתי קבוצות? תנו דוגמה ונמקו." |
| **3. המשגה**<br>**10 דק'** | *להגדיר סמל, מקרא ודגם מתוך ההתנסות, בהוראה מפורשת.*<br>1. מציגה את לוח ההדגמה, מצביעה על הלבנה האפורה ושואלת: "איך נדע מה זה?" – מקשיבה להצעות.<br>2. מגדירה מתוך התשובות: "דגם הוא בנייה קטנה שמראה מקום גדול, כמו שציפור רואה אותו מלמעלה. סמל הוא ציור קטן ופשוט שמייצג מקום או דבר. מקרא הוא רשימה שמסבירה מה אומר כל סמל."<br>3. אני מדגימה: "אני מציירת סמל לברזייה: טיפת מים כחולה. היא פשוטה, יש בה רק דבר אחד, ורואים מיד שקשור למים. עכשיו אני כותבת במקרא: טיפה = ברזייה."<br>4. נעשה יחד: "איזה סמל נצייר לעץ? מה הכי חשוב שיהיה בו?" – הכיתה מסכימה על סמל אחד, והמורה מציירת לפי ההצעות.<br>5. עכשיו לבד: "בזוגות ציירו סמל לשער ולספסל (משימה 2), והשלימו את המקרא (משימה 3)."<br>6. מפנה לכרזת קריטריוני ההצלחה: פשוט · אחד לכל מקום · מופיע במקרא.<br><br>**התלמידים:** מציעים/ות דרכים לדעת מה מייצגת הלבנה. · משתתפים/ות בציור הסמל המשותף לעץ. · מציירים/ות בזוגות סמלים לשער ולספסל וממלאים/ות את המקרא בכרטיסייה.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: "נכתוב עליה מה זה", "נצבע אותה בצבע מיוחד", "נשים ציור קטן".<br>• תפיסה שגויה: סמל מפורט מאוד (עץ עם כל העלים והציפורים) ← תגובת המורה: "סמל צריך להיות פשוט ומהיר לזיהוי. מה הדבר האחד שמראה שזה עץ?"<br>• תפיסה שגויה: "אם הסמל ברור, לא צריך מקרא" ← תגובת המורה: "לך זה ברור כי ציירת. מה יקרה לאורח שרואה את הסמל בפעם הראשונה?"<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• "מה יקרה לילד החדש אם בדגם יש סמלים אבל אין מקרא? למה?" (סיבה ותוצאה)<br>• "למה הטיפה היא סמל טוב לברזייה, ולמה ציור של ילד הוא סמל פחות טוב לברזייה?" (השוואה ונימוק) |

| | |
|---|---|
| **4. יישום – ביצועי הבנה**<br>**12 דק'** | *לבנות את דגם החצר, להציב בו סמלים לפי הסדר במציאות ולבדוק אותם ב"מבחן החבר".*<br>1. מחלקת לכל קבוצה חלק אחר של החצר (בניין, מגרש, עצים, שער): "בנו את החלק שלכם בדגם (שלב 4 במהלך החקר) ושימו את הסמלים מנייר במקום הנכון. בדקו: מה נמצא ליד מה בחצר?"<br>2. אחרי 7 דקות מחברת את הלוחות לדגם אחד ושואלת: "האם השער של הקבוצה הזו נמצא נכון ביחס למגרש?"<br>3. מנחה את "מבחן החבר" (5 דק'): "זוג אחר מסתכל על הסמלים שלכם בלי שתסבירו. כמה מהם הוא מזהה? אחר כך הוא בודק במקרא."<br><br>**התלמידים:** בונים/ות בקבוצה חלק מהדגם וממקמים/ות את הסמלים. · מחברים/ות את הלוחות ובודקים/ות את הסדר. · מזהים/ות סמלים של זוג אחר, נותנים/ות משוב ("הבנו מיד" / "לא הבנו, אולי...") ומתקנים/ות סמל אחד אם צריך.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: רוב הזוגות מזהים טיפה, עץ ושער; ספסל מזוהה פחות.<br>• תפיסה שגויה: בונים לפי מה שנוח על הלוח ולא לפי הסדר בחצר ← תגובת המורה: "עמדו בדמיון ליד השער. מה רואים מימין? כך גם בדגם."<br><br>**שאלות מסדר חשיבה גבוה:**<br>• "הזוג השני לא הבין את הסמל שלכם. מה תשנו כדי שיבין? למה?" (הערכה ותיקון) |
| **5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום**<br>**6 דק'** | *לסכם, לבדוק את ההשערה ולמלא כרטיס יציאה.*<br>1. שואלת: "איזה סמל הבינו כולם מיד? למה?" (שאלת חקר 1) ו"האם ילד חדש יבין את הדגם בלי שנסביר לו?" (שאלת חקר 2).<br>2. משווה להשערה מתחילת השיעור: "שיערנו שילד חדש צריך להכיר... האם הוספנו מקומות?"<br>3. מחלקת כרטיס יציאה ומודיעה: "הסמלים ייגזרו במכונת החיתוך, והדגם יוצב בכניסה לכיתה עם המקרא."<br><br>**התלמידים:** עונים/ות על שאלות החקר, משלימים/ות "הידע שלמדתי היום הוא..." וממלאים/ות כרטיס יציאה.<br><br>**תשובות צפויות:**<br>• תשובה צפויה: "הטיפה – כי היא פשוטה וקשורה למים".<br>• תפיסה שגויה: "הסמל היפה ביותר הוא הברור ביותר" ← תגובת המורה: "יפה זה נעים, אבל מה עוזר לזהות מהר?"<br><br>**כרטיס יציאה:** צייר/י סמל לספרייה וכתוב/כתבי במקרא מה הוא אומר. למה חבר יבין אותו?<br><br>• הסמל פשוט ומייצג מקום אחד בלבד.<br>• במקרא כתוב ליד הסמל שזה הספרייה.<br>• יש נימוק אחד: הסמל קשור למה שעושים במקום (למשל ספר – קוראים).<br><br>המורה ממיינת את הכרטיסים לשלוש ערמות (עומד בשלושת הקריטריונים / חסר נימוק / סמל לא ברור). בשיעור הבא, לפני הצבת הסמלים הגזורים בדגם: קבוצת "סמל לא ברור" מתרגלת עם המורה מבנק הסמלים; קבוצת "חסר נימוק" עובדת עם פתיח "החבר יבין כי..."; קבוצת "עומד" מתארת דרך בדגם בעזרת המקרא. |

## התאמה לשונות

| | |
|---|---|
| **תמיכה** | • כרטיסי תמונה מצולמים של המקומות במקום ציור בסיור.<br>• בנק סמלים מוכנים לבחירה ולהדבקה במקרא.<br>• בנק מילים על הלוח: משחקים, לומדים, שותים, נכנסים ויוצאים, ליד, מול.<br>• משימה מפורקת: סמל אחד בכל פעם, עם בדיקה מול כרזת הקריטריונים לפני המעבר לסמל הבא. |
| **ליבה** | • מיון ששת המקומות, ציור ארבעה סמלים, השלמת המקרא ובניית חלק בדגם. |
| **העשרה** | • לסמן בדגם בחוטים צבעוניים את הדרך מהכיתה לספרייה ולכתוב לה הוראות בעזרת הסמלים שבמקרא ("יוצאים מהשער, עוברים ליד העץ...").<br>• לתכנן סמל למקום שאין לו צורה ברורה (למשל המזכירות) ולנמק את הבחירה. |

## מחוון

- מיון: כל המקומות ממוינים לפי השימוש העיקרי, עם הסבר בעל פה.
- דגם: המקומות בחלק של הקבוצה ממוקמים לפי הסדר שלהם בחצר.
- סמל ומקרא: לכל מקום סמל פשוט אחד, וכל סמל מוסבר במקרא; זוג אחר מזהה לפחות 3 מתוך 4 סמלים.
- נימוק: התלמיד/ה מסביר/ה מדוע סמל ברור ומה קורה כשאין מקרא.

## רב-תחומיות

- מתמטיקה: בזמן המיון התלמידים/ות סופרים/ות ומשווים/ות כמה מקומות יש בכל קבוצה ("בקבוצת משחקים יש 2, ובלומדים 2") וכמה ברזיות, ספסלים ושערים יש בחצר – כדי להחליט כמה סמלים מכל סוג צריך בדגם.
- מדע וטכנולוגיה (STEM): בעיה אמיתית: תכנון ובנייה של "דגם התמצאות" לילד חדש ולאורחים ביום פתוח. התלמידים/ות בונים/ות את הדגם מלבני LEGO, בודקים/ות את אותו ב"מבחן החבר" ומשפרים/ות; הסמלים שתכננו נגזרים במכונת החיתוך (בהפעלת המורה), והדגם מוצב בכניסה לכיתה.

🌍 גאוגרפיה · כִּיתָה ב' · כַּרְטִיסִיַּית חֵקֶר אִישִׁית

# 🧱 דֶּגֶם שֶׁל בֵּית הַסֵּפֶר וּמִקְרָא

## 🧭 תַּחֲנָה: תַּחֲנַת הַדֶּגֶם הַמְּכַוְּנִים

שֵׁם: _____ תַּאֲרִיךְ: _____

✉️ **שָׁלוֹם תַּלְמִידִים יְקָרִים!**

מָחָר מַגִּיעָה לַכִּיתָה יַלְדָּה חֲדָשָׁה. הִיא עוֹד לֹא יוֹדַעַת אֵיפֹה הַבִּרְזְיָיה, אֵיפֹה הַסִּפְרִייָה וְאֵיפֹה הַשַּׁעַר. 'אוּלַי נִבְנֶה לָהּ מַשֶּׁהוּ שֶׁיַּעֲזוֹר לָהּ לִמְצוֹא הַכּוֹל לְבַד?' הִצִּיעָה עֲלִיזָה. הַמּוֹרֶה הֵבִיאָה לוּחוֹת LEGO וּנְיָיר עָבֶה. הַאִם תַּצְלִיחוּ לִבְנוֹת דֶּגֶם שֶׁל בֵּית הַסֵּפֶר שֶׁכָּל אֶחָד יוּכַל לְהָבִין?

🔎 **אֶתְגַּר הַחֵקֶר**

**אֵיךְ נוּכַל לִבְנוֹת דֶּגֶם וּסְמָלִים שֶׁיַּעַזְרוּ לְיֶלֶד חָדָשׁ לִמְצוֹא אֶת הַדֶּרֶךְ בְּבֵית הַסֵּפֶר?**

🎯 מְיוּמָנוּת הַשִּׁיעוּר: סִיבָּה וְתוֹצָאָה בַּמַּעֲרֶכֶת · 🧩 הַכְּלִי שֶׁלָּנוּ: טַבְלַת מִיּוּן לְפִי שִׁימּוּשׁ – הַמִּיּוּן עוֹזֵר לְהַחֲלִיט אֵילוּ סְמָלִים צָרִיךְ וּלְסַדֵּר אֶת הַמִּקְרָא; נְמַיֵּין כָּךְ גַּם חֲפָצִים בַּבַּיִת, בַּחֲנוּת וּבְכָל מִקְרֶא בָּעָתִיד.

🧰 **הַצִּיּוּד הַנִּדְרָשׁ**

- לוּחוֹת וְלִבְנֵי LEGO
- דְּמוּיוֹת LEGO
- דַּפִּים וְעֶפְרוֹנוֹת צִבְעוֹנִיִּים
- כַּרְטִיסֵי מְקוֹמוֹת
- נְיָיר עָבֶה לַסְּמָלִים
- מְכוֹנַת חִיתּוּךְ (בְּהַפְעָלַת הַמּוֹרֶה)

🪜 **מַהֲלַךְ הַחֵקֶר**

1. **שַׂעֲרוּ: אֵילוּ מְקוֹמוֹת בְּבֵית הַסֵּפֶר יֶלֶד חָדָשׁ צָרִיךְ לְהַכִּיר?**
2. סַיְּרוּ בֶּחָצֵר וְצַיְּרוּ שְׁלוֹשָׁה מְקוֹמוֹת.
3. מַיְּנוּ אֶת הַמְּקוֹמוֹת לְפִי מָה שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם.
4. בְּנוּ אֶת הַחֵלֶק שֶׁלָּכֶם בְּדֶגֶם LEGO.
5. תַּכְנְנוּ סֶמֶל לְכָל מָקוֹם וְהוֹסִיפוּ אוֹתוֹ לַמִּקְרָא.

### 📋 טַבְלַת תַּצְפִּיּוֹת וְתִיעוּד

| הַמָּקוֹם | מָה עוֹשִׂים שָׁם? | הַסֵּמֶל שֶׁתִּכְנְנוּ |
|---|---|---|
| | | |
| | | |
| | | |
| | | |

### 1 גִּזְרוּ וּמַיְינוּ: מָה עוֹשִׂים בְּכָל מָקוֹם?

✂ מִגְרָשׁ ✂ מִתְקָנִים ✂ סִפְרִייָה ✂ כִּיתָּה ✂ בִּרְזִייָה ✂ שַׁעַר

| מִשְׂחָקִים | לוֹמְדִים | שׁוֹתִים | נִכְנָסִים וְיוֹצְאִים |
|---|---|---|---|
| | | | |

### 2 צַיְירוּ סֵמֶל פָּשׁוּט לָעֵץ, לַבִּרְזִייָה, לַשַּׁעַר וְלַסַּפְסָל.

### 3 הַשְׁלִימוּ מִקְרָא:

| סֵמֶל (צִיּוּר) | מָה הוּא אוֹמֵר |
|---|---|
| | |
| | |
| | |
| | |

חוֹתֶמֶת פִּיצוּחַ!
אִישׁוּר הַמַּדְרִיכָה

## ❓ שְׁאֵלוֹת חֵקֶר וְסִיכּוּם

1. אֵיזֶה סֵמֶל הֻכִּי בָּרוּר? לָמָּה?

.....

2. הַאִם יֶלֶד חָדָשׁ יָבִין אֶת הַדֶּגֶם בְּלִי שֶׁנַּסְבִּיר לוֹ?

.....

הַיָּדַע שֶׁלָּמַדְתִּי הַיּוֹם הוּא _____